

**Tryhub Halyna, Khnykina Oksana. Computer Testing as an Important Means of Student Foreign Language Proficiency Assessment at Non-Specialized Faculties.** The article is devoted to the complex analysis of computer testing as an important means of student foreign language proficiency assessment at non-specialized faculties. The effectiveness of this form of foreign language academic performance rating has been highlighted. The basic advantages and disadvantages of the computer-based form of test control in terms of academics and teachers have been revealed. The most common positive and negative aspects of computer-based testing have been mentioned by students. The students have suggested some significant recommendations as for test databases developing and updating at non-specialized faculties. The results of the study have made it possible to distinguish the degree of test complexity and the most difficult tasks for students. In order to improve tests, optimize students' training and their academic performance some important shortcomings and recommendations as for computer-based testing at non-specialized faculties should be taken into account.

**Key words:** computer testing, information technology (IT), software, didactic principles, differential training, academic performance.

УДК 811.111'42'22:616.89

*Аїда Троцюк*

## НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЗНАЧЕННЯ БАЙДУЖОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Досліджено невербальні засоби актуалізації емоційного стану байдужості та закономірності їх взаємодії з вербальними засобами в англомовному художньому дискурсі. Виявлено та систематизовано найбільш типові невербальні засоби на позначення байдужості, до яких належать кінестетичні (міміка, жести, постава тіла, хода, контакт очима), такесичні (поцілунки, дотики) та просодичні компоненти. Встановлено, що просодичні та кінестетичні невербальні компоненти є домінуючими. Кінестетичні та такесичні невербальні компоненти байдужості можуть виступати і самостійними маркерами, і супроводжувати вербалізовані повідомлення. Просодичні невербальні засоби вираження байдужості самостійно не вживаються. Позиційно невербальні компоненти, які супроводжують висловлювання байдужості, можуть передувати вербальному акту, створюючи емоційне підґрунтя для вербальної частини повідомлення, займати медіальну позицію, уточнюючи зміст вербального повідомлення, або слідувати за ними, посилюючи зміст висловлювання.

**Ключові слова:** невербальний компонент, кінесика, просодика, такесика, емоційний стан байдужості.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** На сучасному етапі розвитку мовознавства значну увагу приділяють вивченню невербальних компонентів комунікації [3; 8–10; 14–15].

**Аналіз досліджень із цієї проблеми.** Невербальні засоби багатьох емоційних станів уже були предметом вивчення лінгвістів. Зокрема, досліджувались невербальні засоби актуалізації емоційних станів сумніву [5, 154–192], радості [7], страху [4], невербальна поведінка комунікантів у ситуаціях обвинувачення [13] та вихваляння [6].

Питання номінації невербальних компонентів комунікації, які слугують для позначення байдужості, взаємодії вербальних і невербальних засобів на позначення цього стану у висловлюваннях не були об'єктом лінгвістичних студій, що й зумовило *актуальність* цього дослідження.

**Об'єктом** дослідження є англомовний художній дискурс, який містить висловлювання на позначення емоційного стану байдужості. **Предмет** аналізу – невербальні засоби вираження емоційного стану байдужості в англомовному художньому дискурсі. Фактичним *матеріалом* слугували художні твори британських та американських авторів. Обсяг матеріалу – понад 100 висловлювань байдужості, відібраних методом суцільної вибірки.

**Мета статті** – проаналізувати невербальні компоненти комунікації на позначення байдужості в художньому дискурсі – передбачає виконання таких *завдань*: виокремити лексичні

одиниці на позначення невербальних засобів вираження байдужості; виявити та систематизувати невербальні засоби актуалізації емоційного стану байдужості; простежити закономірності взаємодії вербальних і невербальних засобів актуалізації емоційного стану байдужості в англomовному художньому дискурсі.

**Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Міжособистісна комунікація здійснюється не тільки за допомогою слів. Комунікативний зв'язок містить цілу низку невербальних засобів – елементів комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом із засобами мовного коду служать для створення, передавання та сприйняття повідомлень [2, 59]. Серед невербальних засобів виокремлюють власне невербальні засоби комунікації, до яких належать кінестетичні, такесичні, проксемічні та просодичні засоби.

Важливим сигналом емоційного стану мовця є голос. За допомогою голосових модуляцій можна відобразити різноманітні почуття мовця, які кваліфікують його відношення до дійсності. Тому найбільш уживаними засобами невербальної комунікації, які позначають емоційний стан байдужості, є просодичні.

Проаналізовані висловлювання байдужості супроводжуються такими лексичними одиницями, які характеризують гучність, тембр, ритм та інтонацію голосу мовця: *unperturbed/dispassionate/unemotional voice, passionless guttural, in a level and passionless voice, in a deadpan voice, perfunctory/incurious tone, the tone of undemonstrative sincerity, sounded totally without interest*. Вираження байдужості в авторських ремарках передаються дієсловами *say, add, ask, answer, speak, reply, etc.*, значення яких інтенсифікуються прислівниками, які мають семантичні ознаки «без прояву емоцій та почуттів», «який не перебуває під впливом емоцій»: *apathetically, coldly, frigidly, dispassionately, indifferently, impassively, etc.*

Наприклад:

(1) *He said apathetically: "I suppose you've been to Park Lane. How's the old man?" Winifred could not help the bitter answer: "Not dead" [22, 184].*

(2) *"You really want to have this baby?" she said. "Seriously?" "I seriously do", said Harry. He paused, stroking her hair. "And even if I didn't", he added in a deadpan voice, "you shouldn't get rid of it. You never know, this might be your only chance" [34, 304].*

(3) *"... I'm here to talk about Vanessa, and why the hell your wife got temporary custody of that child". "She wants to adopt her". Greg sounded totally without interest in the matter, and inwardly Teddy raged. "That's totally crazy. She doesn't love her" [31, 385].*

(4) *"Can't see very far in this weather". And have made answer in the same low, perfunctory tone. "No, sir" [20, 84].*

Як видно з вищенаведених прикладів, просодичні невербальні компоненти байдужості не вживаються самостійно, а разом із вербальними компонентами, виконуючи супровідну функцію.

Одним із найважливіших засобів невербального вираження емоційного стану байдужості є кінесика – мова тіла. Кінестетичними сигналами є міміка, жести, постава тіла, хода, контакт очима.

Міміка – це вираз обличчя людини. Вираз обличчя як засіб невербальної комунікації є провідним «засобом спілкування, здатним передавати емоційний і змістовний підтексти мовленнєвих повідомлень і слугує регулятором самої процедури спілкування комунікантів» [12, 144–147]. Найхарактернішими лексичними одиницями, що використовуються для опису кінем обличчя мовця, який продукує висловлення байдужості, є: *passionless/impassive/unperturbed/unmoved/unresponsive/impersonal/passive face, phlegmatic countenance, indifferent air, reckless laugh*. Наприклад: *I...was pained to behold Catherine, with dry eyes and an indifferent air, commence cutting up the wing of a goose before her. 'An unfeeling child', I thought to myself [17, 43].*

Цей приклад демонструє самостійне вживання кінестетичного засобу байдужості, яким виступає вираз обличчя *indifferent air*, та не супроводжується вербальною комунікацією. Елемент, що є внутрішнім дискурсом *'An unfeeling child'*, у якому присутня сема «байдужий до інших людей» (*lack of kindness or sympathy for other people*) дублює й посилює кінестетичний сигнал *indifferent air*.

У висловлюванні *"Anywhere. I don't care what becomes of me". And Laurie got up with a reckless laugh that grated on his grandfather's ear [16, 445]* вербальний компонент *I don't care what*

*becomes of me*, який виражає байдуже ставлення мовця до самого себе, свого майбутнього, поєднується з невербальною тактильно-кінестетичною одиницею *laugh*. На байдуже ставлення мовця вказує прикметник *reckless*, що містить семантичну ознаку «байдужий до почуттів інших людей» (*showing carelessness about other people's feelings*), а також неозначений прислівник, який в описуваному дискурсі вживається у значенні «байдуже де».

Найвиразніша частина обличчя – це очі, які є багатим джерелом інформації та смислу. Саме вираз очей, погляд можуть сигналізувати про справжні почуття та наміри мовця. Найбільш типовими лексичними одиницями, які використовуються для опису кінем очей мовця, є: *to eye nonchalantly, half-dead eyes, glassy eyes, a cold look, a bored stare*.

Розглянемо приклади:

*Steele folded his arms over his chest and gave her a bored stare. "Look, I don't care what the Ooga-Boogas do. It sounds like they need a family counsellor, not a sniper" [27, 55].*

У цьому висловлюванні невербальний компонент байдужості поєднується з вербальним. Висловлювання *I don't care what the Ooga-Boogas do* безпосередньо виражає емоційний стан байдужості, а невербальний компонент *a bored stare* передує вербальній частині висловлювання і створює емоційне підґрунтя для вербальної частини повідомлення. На байдуже ставлення мовця вказує прикметник *bored*, який містить у собі семантичний компонент «незацікавленість життєвою ситуацією присутніх» (*lacking interest in one's current activity*).

*Jurgis stood gazing at him in perplexity. "What is the matter?" he asked. "Didn't I do my work?"*

*The other met his look with one of cold indifference, and answered, "There will be nothing for you here, I said" [30, 232].*

Проілюстроване висловлювання байдужості демонструє зневагу до співрозмовника та незацікавленість його поглядами. Мовець не бажає співпрацювати з адресатом і відкрито ігнорує його досягнення. Індиферентне ставлення до співрозмовника передається кінемою погляду *his look*, що розгортається завдяки приєднанню емоційного кваліфікатора *of cold indifference*.

*"You come with me for a drive one of these days." But this conjured up the vision of that other eventful drive which had been so much talked about, and he stood quite still for a second, with glassy eyes, as though waiting to catch up with the significance of what he himself had said; then, suddenly recollecting that he didn't care a damn, he turned to old Jolyon: "Well, good-bye, Jolyon! [23, 185].*

У цьому прикладі індиферентне ставлення до співрозмовника передається кінемою *with glassy eyes*, у якій компонент *glassy* має значення «незацікавлений» (*showing no interest*). Невербальний компонент байдужості перебуває в інтерпозиції щодо вербальних висловлювань та уточнює зміст вербального повідомлення. На байдужий стан мовця вказує й елемент, що є внутрішнім дискурсом, *he didn't care a damn*, який підсилює значення байдужості у висловлюванні.

Жести посідають значне місце в акті комунікації. Жест – це рух тіла чи рух, який супроводжує людську мову або замінює її. Н. Бабич розрізняє жести рук, голови та тулуба [1, 203]. Залежно від того, яка частина тіла бере участь у творенні жесту або руху, виокремлюють також мануальні, головні, ніжні, плечові й утворені всім тілом кінеми [11, 6]. Наприклад:

*It struck me that at this he just faintly colored. He gave, at any rate, like a convalescent slightly fatigued, a languid shake of his head. "I don't – I don't. I want to get away" [26].*

У цьому прикладі вербалізована кінема *a shake of his head* (похитування головою) підсилюється прикметником *languid*, який містить семантичний компонент «незацікавлений, байдужий» (*without interest, indifferent*).

Наведемо ще один приклад, у якому авторка, приховуючи своє небажання одружуватися, висловлює індиферентність і незацікавленість у проведенні майбутньої церемонії. Індиферентне ставлення до події передається плечовою кінемою *"lifted and dropped a shoulder"*, що розгортається завдяки приєднанню емоційного кваліфікатора *with an indifference*:

*"I'd like the ceremony to take place as soon as possible". Giannis rested assessing gilded bronze eyes on her, not entirely certain that he could fully trust her agreement. "Whatever..." Maddie lifted and dropped a shoulder with an indifference that set his teeth on edge [25, 64].*

У прикладі: “*Are you able to gallop, my lady?*” *Judith’s heart began to thump but she gave a nonchalant shrug. “If this nag is, then yes,” she responded and gathered the reins* [18, 72] героїня відчула щось недобре, (її серце забилося – *Judith’s heart began to thump*), але хотіла це приховати, тому байдуже знизала плечима. Індиферентний емоційний стан героїні передано плечовою кінемою ‘*gave a shrug*’ з емоційним кваліфікатором *nonchalant*, який містить сему «незацікавлений, неемоційний» (*not seeming worried about anything*).

Манера та стиль людської ходи теж належать до важливих невербальних засобів спілкування. За ходою людини можна розпізнати емоційний стан співрозмовника – щастя, гнів, сум, гордість, байдужість. Вербалізовані кінеми ходи, які використовуються на позначення байдужості, є нечисельними і описуються такими лексичними словосполученнями: *to go by indifferently; to go stolidly; to move a little ..., incurious*. Наприклад: *They moved a little in my direction, incurious, recognizing me slowly. But when they had recognized me completely she raised her hands and hid her face in them. A whole minute or more passed. Then I said in a low tone: “Look at me”, and she let them fall slowly as if accepting the inevitable* [19, 25].

Кінеми постави тіла, які позначають емоційний стан байдужості, представлено у нашому дослідженні двома словосполученнями: *to stand aloof; to stand negligently*:

*Jo stood aloof, meanwhile, trying to harden her heart against him, and succeeding only in priming up her face into an expression of entire disapprobation. Laurie looked at her once or twice, but as she showed no sign of relenting, he felt injured, and turned his back on her till the others were done with him, when he made her a low bow and walked off without a word* [16, 184].

У цьому прикладі байдуже ставлення героїні до Laurie виражено кінемою «постави тіла» *stand*, підсиленою прислівником *aloof*, що має значення «той, що демонструє недружелюбність або незацікавленість до інших» (*showing a lack of friendliness or interest in others*). У цьому разі невербальний компонент байдужості – самостійний і використовується ізольовано, без вербальних компонентів.

До такесичних невербальних компонентів спілкування належать потискування рук, поцілунки, дотики, поглажування, поплескування тощо. Такесичні компоненти в нашому дослідженні нечисленні й описуються такими лексичними словосполученнями: *to kiss smb. languidly; unresponsive touch; the lukewarm grasp of one’s hand*. Наприклад: “*Mamma!*” *said Eva, in a sort of a rapture, throwing herself on her neck, and embracing her over and over again. “That’ll do,—take care, child,—don’t, you make my head ache,” said the mother, after she had languidly kissed her* [33, 255].

У наведеному прикладі мовець двічі демонструє невербальну поведінку. В першому разі вербальне висловлення “*Mamma!*”, яке комбінується з невербальними компонентами *throwing herself on her neck, embracing her*, експлікують почуття радості (*a sort of rapture*), тимчасом як його друга невербальна поведінка, виражена тактильно-кінестетичною одиницею *to kiss*, перебуває у контрадикторному відношенні щодо першої, оскільки виражає емоцію байдужості до матері (*she had languidly kissed her*). На байдуже ставлення до адресата вказує прислівник *languidly*, який містить сему «незацікавлений, неемоційний» (*showing little energy or interest*).

У прикладі: “*Can’t you see you are killing me?*” *he cried. “Speak to me, look at me, treat me like a human man.” She turned slowly and looked him in the face with eyes that seemed kinder. He dropped the reins and caught her hand, and she made no resistance, although her touch was unresponsive* [32, 61] адресат демонструє індиферентне ставлення до мовця, на що вказує тактильно-кінестетична одиниця *touch* ужита разом із прикметником *unresponsive*, який має семантичну ознаку «той, що не реагує та не звертає увагу» (*not reacting or paying enough attention to smth.*).

Невербальні компоненти байдужості можуть використовуватися самостійно, без вербального вираження: *His heart was thumping like a drum, but his face, from long habit, was probably expressionless* [29, 11], або супроводжувати мовлення, виконуючи функцію супроводу вербальної частини повідомлення. Наприклад: *Very slowly came the answer in a thick, passionless guttural – “Yes, I – have seen. But – where is the horse?”* [28, 30].

Стосовно вербального повідомлення невербальний компонент вираження байдужості може перебувати в пре-, інтер- та постпозиції. Наприклад:

– у препозиції: *And in his flat, unemotional voice he said: “Well, George! You’ll pick up yet. You’re no age. Is there anything I can do for you?”* [24, 89];

– в інтерпозиції: *“Look,” said the girl dully, indicating the horizon with an apathetic gesture. “We are all alone”* [21, 18];

– у постпозиції: *‘Rats!’ murmured Winston. ‘In this room!’ ‘They’re all over the place’, said Julia indifferently as she lay down again* [29, 67].

В інтер- та постпозиціях щодо вербальних компонентів висловлювань невербальні компоненти вираження байдужості виконують функції доповнення або дублювання і посилення змісту вербального повідомлення. У препозиції щодо вербального повідомлення невербальний компонент, що виражає байдужість, виконує функцію доповнення і створює емоційне підґрунтя для вербальної частини повідомлення.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** У результаті аналізу невербальних засобів вираження значення байдужості в досліджуваних фрагментах художнього дискурсу можемо висновувати: до реєстру невербальних засобів на позначення байдужості належать кінестетичні, такесичні та просодичні компоненти. Просодичні та кінестетичні невербальні компоненти є домінуючими. Кінестетичні й такесичні невербальні компоненти байдужості можуть виступати і самостійними маркерами, і супроводжувати вербалізовані повідомлення. Просодичні невербальні засоби вираження байдужості самостійно не вживаються. Позиційно супроводжуючі висловлювання байдужості, невербальні компоненти можуть передувати вербальному акту, посідати медіальну позицію або слідувати за ними. Перспективним, на наш погляд, є аналіз синтаксичних і стилістичних засобів вираження байдужості в сучасному англомовному дискурсі.

#### *Джерела та література*

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Л. : Світ, 1990. – 232 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : ВЦ «Академия», 2004. – 344 с.
3. Богданов В. В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении / В. В. Богданов // Языковое общение: единицы и регулятивы: межвуз. сб. науч. тр. – Калинин, 1987. – С. 18–25.
4. Борисов О. О. Невербальні маркери вираження емоційного концепту «страх» (на матеріалі сучасної англомовної художньої прози) / О. О. Борисов // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – № 16. – С. 130–133.
5. Гнатюк А. В. Вербальні та невербальні засоби на позначення сумніву в сучасному англомовному художньому дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / А. В. Гнатюк ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : [б. в.], 2014.
6. Гончар К. Л. Невербальні засоби комунікації на позначення вихваляння / К. Л. Гончар // Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Сер. «Філологічні науки». – Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки. – 2009. – № 5. – С. 392–395.
7. Киселюк Н. П. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану радості в художньому дискурсі (на матеріалі англомовної прози ХХ-ХХІ століть) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н. П. Киселюк ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : [б. в.], 2009. – 22 с.
8. Крейдлин Г. Е. Русские жесты и жестовые фразеологизмы: отражение наивной этики в невербальном и вербальном кодах / Г. Е. Крейдлин // Логический анализ языка: Языки этики. – М. : Языки рус. культуры, 2000. – С. 341–353.
9. Самойлович Л. В. Відображення кінетичних засобів невербального спілкування в українських фразеологізмах / Л. В. Самойлович // Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 37. – С. 172–175.
10. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі / Л. В. Солощук. – Х. : Константа, 2006. – 300 с.
11. Стародубцева О. А. Лексико-семантичні засоби кінетичної характеристики комуні канта : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / О. А. Стародубцева ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : [б. в.], 2002. – 18 с.
12. Трусов В. П. Выражение эмоций на лице (по материалам работ П. Эклана) / В. П. Трусов // Вопросы психологии. – 1982. – № 5. – С. 144–147.
13. Хникіна О. О. Невербальні засоби вираження значення обвинувачення в англійській мові / О. О. Хникіна // Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки. Сер. «Філологічні науки». – 2007. – № 3. – С. 84–88.
14. Johansson K. Speech Gestures and Facial Expression in Speechreading / K. Johansson K., J. Runnberg // Scandinavian Journal of Psychology. – Hoboken : The Scandinavian Psychological Associations and Blackwell Publishing Ltd., 1996. – Vol. 37, № 2. – P. 132–139.

15. Mehrabian A. *Nonverbal Communication* / Albert Mehrabian. – London (UK) and New Brunswick (USA) : Aldine Transaction, 1972. – 226 p.
16. Alcott L. M. *Little Women* / Louisa May Alcott. – USA : Signet Classics, 2012. – 507 p.
17. Bronte E. *Wuthering Heights* / Emily Bronte. – NY : Dover Publications, 1996. – 248 p.
18. Chadwick E. *Wild Hunt* / Elizabeth Chadwick. – UK : Sphere, 2008. – 342 p.
19. Conrad J. *The Arrow of Gold: A Story Between Two Notes* [Electronic resource] / Joseph Conrad. – NY : Doubleday, Page & Company, 2004. – Access mode : <http://www.online-literature.com/conrad/arrow-of-gold/25/>
20. Conrad J. *The Mirror of the Sea* / Joseph Conrad. – USA : Xist Publishing, 2015. – 194 p.
21. Burroughs E. R. *The Return of Tarzan* [Electronic resource] / Edgar Rice Burroughs. – 2014. – Access mode : <http://www.angelfire.com/zine2/erbyville/retoftar.pdf>
22. Galsworthy J. *In Chancery* / John Galsworthy. – M. : Progress Publishers, 1975. – 304 p.
23. Galsworthy J. *The Man of Property* / John Galsworthy. – M. : Progress Publishers, 1974. – 384 p.
24. Galsworthy J. *The White Monkey* / John Galsworthy. – M. : Progress Publishers, 1976. – 304 p.
25. Graham L. *The Petrakos Bride* / Lindsey Graham. – UK : Harlequin, 2007. – 192 p.
26. James H. *Turn of The Screw* [Electronic resource] / Henry James. – USA : Penguin Classics, 2011. – Access mode : [https://www.ibiblio.org/ebooks/James/Turn\\_Screw.pdf](https://www.ibiblio.org/ebooks/James/Turn_Screw.pdf)
27. Kenyon Sh. *Bad Attitude* / Sherrilyn Kenyon. – NY : Pocket Books, 2007. – 368 p.
28. Kipling R. *The Man Who Was* [Electronic resource] / Rudyard Kipling. – UK : Rise of Douai, 2014. – Access mode : <https://americanliterature.com/author/rudyard-kipling/short-story/the-man-who-was>
29. Orwell G. *Nineteen Eighty-Four* / George Orwell. – NY : Penguin Classics, 2013. – 368 p.
30. Sinclair U. *The Jungle* / Upton Sinclair. – NY : Dover Publications, 2001. – 304 p.
31. Steel D. *Remembrance* / Danielle Steel. – UK : Sphere Books, 1988. – 480 p.
32. Stevenson R. L. *Tales and Fantasies* [Electronic resource] / Robert Louis Stevenson. – London : Chatto & Windus, 1905. – Access mode : <http://robert-louis-stevenson.classic-literature.co.uk/tales-and-fantasies/ebook-page-61.asp>
33. Stowe H. B. *Uncle Tom's Cabin* [Electronic resource] / Harriet Beecher Stowe. – USA : Thomas Nelson & Sons Ltd, 2006. – Access mode : <http://www.dubuyakaygee.com/BMA/BMAepisode144.pdf>
34. Wickham M. *The Wedding Girl* / Madeleine Wickham. – USA : Black Swan, 2010. – 368 p.

#### References

1. Babych, N. D. 1990. *Osnovy Kultury Movlennia*. Lviv: Svit.
2. Batevych, F. S. 2004. *Osnovy Komunikatyvnoi Linhvistyky*. Kyiv: Akademia.
3. Bohdanov, V. V. 1987. “Funktsyi Verbalnykh i Neverbalnykh Komponentov v Rechevom Obshchenii”. *Yazykovoie Obshchenie: Edynitsy i Rehuliatyvy*, 18–25. Kalinin.
4. Borysov, O. O. 2004. “Neverbalni Markery Vyrzhennia Emotsiinoho Kontseptu “strakh” (na Materiali Suchasnoi Anhlomovnoi Khudozhnoi Prozy)”. *Visnyk Zhytomyrskoho Derzhavnogo Universytetu Imeni I. Franka*, 16: 130–133.
5. Hnatiuk, A. V. 2014. “Verbalni ta Neverbalni Zasoby na Poznachennia Sumnivu v Suchasnomu Anhlomovnomu Khudozhnomu Dyskursi”. PhD diss., Lvivskiy Natsionalnyi Univesytet Imeni I. Franka.
6. Honchar, K. L. 2009. “Neverbalni Zasoby Komunikatsii na Poznachennia Vykhhvaliannia”. *Naukovyi Visnyk VNU*, 5: 392–395.
7. Kyseliuk, N. P. 2009. “Verbalni ta Neverbalni Zasoby Aktualizatsii Emotsiinoho Stanu Radosti v Khudozhnomu Dyskursi (na Materiali Anhlomovnoi Prozy 20–21 Stolit)”. PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Linhvistychnyi Universytet.
8. Kreidlin, H. E. 2000. “Russkie Zhesty i Zhestovyie Frazeologizmy: Otrazheniie Naivnoi Etiki v Neverbalnom i Verbalnom Kodakh”. *Logicheskii Analiz Yazyka: Yazyki Etiki*, 341–353. Moskva: Yazyki Russkoi Kultury.
9. Samoilovych, L. V. 2003. “Vidobrazhennia Kinetychnykh Zasobiv Neverbalnogo Spilkuvannia v Ukrainskykh Frazeolohizmakh”. *Kultura Narodov Prychernomoria*, 37: 172–175.
10. Soloshchuk, L. V. 2006. *Verbalni i Neverbalni Komponenty Komunikatsii v Anhlomovnomu Dyskursi*. Kharkiv: Konstanta.
11. Starodubtseva, O. A. 2002. “*Leksyko-Semantychni Zasoby Kinetychnoi Kharakterystyky Komunikanta*”. PhD diss., Kyivskiy Natsionalnyi Universytet Imeni Tarasa Shevchenka.
12. Trusov, V. P. 1982. “Vyrzhenie Emotsii na Litse (po Materialam Rabot P. Eklanda)”. *Voprosy Psikhologii*, 5: 144–147.
13. Khnykina, O. O. 2007. “Neverbalni Zasoby Vyrzhennia Znachennia Obvynuvachennia v Anhliiskii Movi”. *Naukovyi visnyk VDU*, 3: 84–88.
14. Johansson, K. and Runnberg, J. 1996. “Speech Gestures and Facial Expression in Speechreading”. *Scandinavian Journal of Psychology*, 37 (2): 132–139. Hoboken: The Scandinavian Psychological Associations and Blackwell Publishing Ltd.
15. Mehrabian, Albert. 1972. *Nonverbal Communication*. London (UK) and New Brunswick (USA): Aldine Transaction.

16. Alcott, Louisa May. 2012. *Little Women*. USA : Signet Classics.
17. Bronte, Emily. 1996. *Wuthering Heights*. New York: Dover Publications.
18. Chadwick, Elizabeth. 2008. *Wild Hunt*, 342. UK : Sphere.
19. Conrad, Joseph. 2004. *The Arrow of Gold: A Story Between Two Notes*. New York: Doubleday, Page & Company. <http://www.online-literature.com/conrad/arrow-of-gold/25/>
20. Conrad, Joseph. 2015. *The Mirror of the Sea*. USA: Xist Publishing.
21. Burroughs, Edgar Rice. 2014. *The Return of Tarzan*. <http://www.angelfire.com/zine2/erbyville/retoftar.pdf>
22. Galsworthy, John. 1975. *In Chancery*. Moskov: Progress Publishers.
23. Galsworthy, John. 1974. *The Man of Property*. Moskov: Progress Publishers.
24. Galsworthy, John. 1976. *The White Monkey*. Moskov: Progress Publishers.
25. Graham, Lindsey. 2007. *The Petrakos Bride*. UK : Harlequin.
26. Henry, James. 2011. *Turn of The Screw*. USA: Penguin Classics [https://www.ibiblio.org/ebooks/James/Turn\\_Screw.pdf](https://www.ibiblio.org/ebooks/James/Turn_Screw.pdf)
27. Kenyon, Sherrilyn. 2007. *Bad Attitude*. New York: Pocket Books.
28. Kipling, Rudyard. 2014. *The Man Who Was*. UK: Rise of Douai. <https://americanliterature.com/author/rudyard-kipling/short-story/the-man-who-was>
29. Orwell, George. 2013. *Nineteen Eighty-Four*. New York: Penguin Classics.
30. Sinclair, Upton. 2001. *The Jungle*. New York: Dover Publications.
31. Steel, Danielle. 1988. *Remembrance*. UK : Sphere Books.
32. Stevenson, Robert Louis. 1905. *Tales and Fantasies*. London: Chatto & Windus. <http://robert-louis-stevenson.classic-literature.co.uk/tales-and-fantasies/ebook-page-61.asp>
33. Stowe, Harriet Beecher. 2006. *Uncle Tom's Cabin*. USA: Thomas Nelson & Sons Ltd. <http://www.dubyakaygee.com/BMA/BMAepisode144.pdf>
34. Wickham, Madeleine. 2010. *The Wedding Girl*. USA: Black Swan.

**Троцюк Аида. Невербальные средства выражения значения безразличия в современном английском языке.** Проанализированы невербальные средства актуализации эмоционального состояния безразличия и закономерности их взаимодействия с вербальными средствами в англоязычном художественном дискурсе. Выделен реестр невербальных средств для обозначения безразличия, к которому относятся кинестетические (мимика, жесты, положение тела, походка, контакт глазами), такесические (поцелуи, касания) и просодические компоненты. Просодические и кинестетические невербальные компоненты являются доминирующими. Кинестетические и такесические невербальные компоненты безразличия могут выступать как самостоятельными маркерами, так и сопровождать вербальные сообщения. Просодические невербальные средства выражения безразличия самостоятельно не употребляются. Позиционно невербальные компоненты, сопровождающие высказывания безразличия, могут предшествовать вербальному акту, образуя эмоциональную основу для вербальной части сообщения; занимать медиальную позицию, уточняя значение вербального сообщения, или следовать за ним, усиливая содержание высказывания.

**Ключевые слова:** невербальный компонент, кинесика, просодика, такесика, эмоциональное состояние безразличия.

**Trotsiuk Aida. Nonverbal Means of Expressing the Meaning of Indifference in Modern English.** The article deals with the nonverbal means of expressing the emotional state of indifference and the specificity of their interaction with verbal ones in the English fiction discourse. The research presents the list of nonverbal means of expressing the state of indifference. The study proves that indifference is implied by kinesic (mimics, gestures, positions of the body, step, eye contacts), haptic (kisses, touches) and prosodic nonverbal means. Kinesic and prosodic nonverbal components are dominant. Kinesic and haptic nonverbal components may be used both independently and may accompany verbalized messages. Prosodic nonverbal means of expressing indifference are not used autonomously. Depending upon the position in the discourse nonverbal components of indifference perform different functions. In the initial position, they create the emotional background for verbal part of the utterance. In the medial position, nonverbal components of indifference specify the meaning of verbal ones. In the final position, they strengthen the meaning of verbal utterances.

**Key words:** nonverbal component, kinesics, prosodics, haptics, emotional state of indifference.